

Implementacija Kjoto protokola u Bosni i Hercegovini

Milena Kozomara

Sadržaj

Sažetak	1
Spisak korišćenih akronima	2
1. Uvod	3
2. Izazov klimatskih promjena	4
2.1 Zahtjevi Evropske unije	4
2.2 Bali putokaz	5
2.3 Može li BiH priuštiti da bude neaktivna?	5
2.4 Pregled mehanizma čistog razvoja	6
2.4.1 Projektni ciklus za mehanizam čistog razvoja	6
3. Opcije politika	7
3.1 Predložene funkcije Ovlašćenog nacionalnog tijela	7
3.2 Predlog strukture Ovlašćenog nacionalnog tijela	8
3.2.1 Model jednog ministarstva	8
3.2.2 Medjuministarski model	10
3.2.3 Model nezavisnog tijela	11
3.2.4 Model novog vladinog tijela	12
4. Zaključci i preporuke	14
5. Literatura	17

Sažetak

Od 2007. god. globalna naučna zajednica je složna u tome da se klimatske promjene ne mogu dalje poricati i da su povezane sa antropogenim emisijama gasova sa efektom staklene bašte. Predviđanja kažu da će uticaji klimatskih promjena imati ozbiljne posledice na sve aspekte našeg života. Sve veća pažnja se na globalnom nivou posvećuje klimatskim promjenama. Kao rezultat te povećane pažnje, aktivnosti na ublažavanju klimatskih promjena su doprinijele stvaranju velikog tržišta sa mnogo učesnika. Do sada, BiH nije iskoristila prednosti ovog novonastalog tržišta i novog sredstva trgovine - emisija gasova. Tržišta emisija ugljenikom pružaju velike mogućnosti da se ostvare profiti trgovinom emisijama dajući istovremeno mogućnosti da se unaprede i ostvare ciljevi razvoja. Da bi se iskoristile mogućnosti koje ova tržišta nude, neophodno je da kreatori politika i donosioci odluka u BiH razumiju načine funkcionisanja ovih tržišta, uslove koji se moraju ispuniti za učestvovanje, kao i da razumiju koje su njihove obaveze i zadaci u unapređivanju pozicije zemlje u ovoj oblasti. Neposredan korak u implementaciji Kjoto protokola koji je neophodno napraviti jeste uspostavljanje adekvatnog institucionalnog okvira, odnosno Ovlašćenog nacionalnog tijela (DNA). Kako ne postoji pravilo za uspostavljanje

ovakve institucije, različiti modeli mogućeg institucionalnog okvira su ispitani u odnosu na specifične okolnosti u BiH.

Glavni cilj ovog istraživanje jeste da informiše kreatore politika o različitim vrstama struktura Ovlašćenog nacionalnog tijela koje su korišćene do sada, te da pomogne u identifikaciji najprikladnijeg modela koji bi se primjenio u BiH. Pored cilja predloga modela DNA institucije, ovaj rad takodje pruža generalne smjernice i informacije o projektnom ciklusu Mehanizma čistog razvoja, procesima razvoja takvih projekata, kao i o akterima uključenim u ove procese.

Spisak korišćenih akronima

BiH	Bosna i Hercegovina
CARDS	EU program pomoći za rekonstrukciju, razvoj i stabilizaciju
CDM	Mehanizam čistog razvoja
CER	Potvrda o smanjenju emisija
CIS	Zajednica nezavisnih država
CO ₂	Ugljen-dioksid
DNA	Ovlašćeno nacionalno tijelo
EC	Evropska komisija
EU	Evropska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
GHG	Staklenički gas
JI	Zajednička implementacija
LoA	Pismo odobrenja
MoFTER	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
NGO	Nevladina organizacija
PDD	Projektni dokument
PIN	Dokument projektne ideje
RS	Republika Srpska
UN	Ujedinjene nacije
UNFCCC	Okvirna konvencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama

1. Uvod

Nema više sumnji da su klimatske promjene jedan od najvažnijih problema današnjice sa kojim se globalna zajednica suočava. Iako postoji naučni konsenzus na međunarodnom nivou da je primarni uzrok klimatskih promjena povećana koncentracija antropogenih emisija stakleničkih gasova, još uvijek se značajna debata vodi oko pitanja uticaja koje će klimatske promjene imati i obima tih uticaja, kao i oko toga šta bi trebao da bude odgovor na ove uticaje. Uvažavajući ovaj konsenzus da promjena klime nije upitna, međunarodna zajednica je 1992. god usvojila Okvirnu konvenciju Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama. Da bi učvrstili ciljeve Konvencije, Kjoto protokol je usvojen 1997. god. i počeo da važi februara 2005. god., te je kao takav uveo obavezujuće ciljeve zaustavljanja ili smanjenja emisija stakleničkih gasova pojedinačno za svaku zemlju potpisnicu.

Klimatske promjene imaju uticaj na gotovo sve ekonomske sektore uključujući šumarstvo, poljoprivredu, turizam, kao i na prirodne ekosisteme, biološku raznolikost, ljudsko zdravlje, vodne resurse i infrastrukture. Iako ne postoje precizno naučno dokazane veze između vremenskih nepogoda i trendova promjene klime, nema sumnje da je u BiH, u posljednje vrijeme, došlo do promjene vremenskih obrazaca i značajnog porasta broja poplava, požara i suša. Pregled isječaka iz novinskih članaka u posljednjih 5 godina najbolje ilustruje učestalost i intenzitet ovakvih vremenskih prilika:

- U avgustu 2002.god. BiH je pogodila najgora suša u posljednjih 120 godina. Procjene štete kažu da je poljoprivredna proizvodnja smanjena za 60% zbog velike nestašice vode, što se odrazilo na količinu dostupne hrane na tržištu.¹
- Četvoromjesečna suša i serija oluja pogodile su nekoliko oblasti u BiH u ljeto 2003. god. Ovo je prouzrokovalo oko 200 miliona evra štete u poljoprivredi i uticalo na živote oko 200,000 ljudi.²
- Poplave u aprilu 2004. god. pogodile su preko 300,000 ljudi u 48 opština u BiH. Oko 20,000 hektara obradive zemlje je uništeno i voda je odnijela nekoliko mostova. Voda je poplavila i bunare i prodrla u sisteme snabdijevanja vodom kontaminirajući vodu za piće.³
- Velike kiše i jaki vjetrovi pogodili su dijelove BiH u decembru 2005. god. i 950 domaćinstava (3,100 ljudi) je evakuisano.⁴
- U ljeto 2007. god. ekstremna vrućina i suša su uništile više od 40% usjeva u BiH prozrokujući ekstremno visoke cijene prehrambenih proizvoda.⁵
- Visoke ljetne temperature u 2007. god. u BiH prouzrokovale su veliki broj šumskih požara, zahvatajući površinu od više od 250 hektara.⁶

Prihvatajući značaj globalnog problema klimatskih promjena, i uvažavajući potrebu da se preduzmu mjere za suzbijanje posledica ovih promjena, BiH je ratifikovala UNFCCC u septembru 2000 .god., a Kjoto protokol u aprilu 2007. god i još uvijek nije započela implementaciju ovih međunarodnih ugovora zbog nedovoljnih kapaciteta i nepoznavanja zahtjeva ovih konvencija. Ratifikacija Kjoto protokola je za BiH otvorila mogućnosti da smanji emisije stakleničkih gasova i mobilise resurse za čiste tehnologije, te da tako doprinese održivom razvoju zemlje. Ovo, međutim, zahtjeva značajne institucionalne kapacitete koje u BiH još nisu uspostavljeni i razvijeni. Uspostavljanje adekvatnog institucionalnog okvira za učešće u Kjoto protokolu bi bio snažan signal međunarodnoj zajednici i potencijalnim investitorima da je zemlja spremna za implementaciju Kjoto protokola.

¹ Demuth, S. (2003). Low flows and droughts - A European perspective. IHP/HWRP Secretariat. Koblenz, Germany: Federal Institute of Hydrology.

² International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). (2003, September 17). Bosnia and Herzegovina: Drought Information Bulletin, 1/2003.

³ IFRC. (2004, July 2). Bosnia and Herzegovina: Floods Emergency Appeal, 11/2004 Operations Update No. 2.

⁴ IFRC. (2005, December 18). Bosnia and Herzegovina: Floods Emergency, 05ME071 Information Bulletin No. 1.

⁵ USA Today. (2007, July 26). Retrieved from www.usatoday.com on December 3, 2007.

⁶ NATO. Helping Bosnia and Herzegovina fight the forest fires. (2007, July 29). Retrieved from http://www.hq.nato.int/eadrcc/2007/bosnia_and_herzegovina/index.html on December 3, 2007.

Svrha ovog rada jeste da informiše kreiranje politika i pruži podršku Vladi i drugim zainteresovanim stranama u BiH u naporima da se razvije nacionalni institucionalni okvir za učešće u fleksibilnim mehanizmima Kjoto protokola. Zemlja je ratifikovala Kjoto protokol i mora da inicira proces njegove implementacije što prije kako bi maksimalno iskoristila prednosti koje ovaj Protokol nudi. Fokus ovog rada je na neposrednim koracima koje je potrebno preduzeti da bi se inicirala implementacija, kao i pružanje sveobuhvatnog okvira i analiza opcija za uspostavljanje Ovlašćenog nacionalnog tijela. Ispitane su i evaluirane četiri opcije uzimajući u obzir institucionalne i druge karakteristike BiH i data je preporuka za usvajanje najboljeg pristupa za institucionalno uređenje DNA.

2. Izazov klimatskih promjena

Nastavljajući pravnu tradiciju i globalne pravne principe, BiH je od bivše Jugoslavije naslijedila članstvo u mnogim međunarodnim konvencijama u oblasti životne sredine (EC Delegation to BiH, 2005). Nakon što je postala samostalna država, BiH se ratifikacijom obavezala i na poštovanje drugih međunarodnih sporazuma, uključujući Okvirnu konvenciju UN o promjeni klime i Kjoto protokol. Evropska komisija u svom Funkcionalnom pregledu sektora životne sredine u BiH (2005) ističe nemogućnost BiH administracije da nadgleda i upravlja implementacijom ovih međunarodnih sporazuma, kako onih naslijeđenih tako i onih kojima je BiH pristupila. Izvještaj naglašava da BiH nedostaje strategija za međunarodnu saradnju u oblasti životne sredine zajedno sa procjenom troškova za implementaciju sporazuma i posebno sa jasno određenim institucionalnim odgovornostima. Čak iako jedini dokument na državnom nivou vezan za oblast životne sredine naglašava učešće BiH u međunarodnim aktivnostima u ovoj oblasti kao strateški prioritet zemlje, nema ozbiljnih napora da se ovaj cilj dostigne (FBiH, RS, 2003).

2.1 Zahtjevi Evropske unije

Kada BiH postane zemlja kandidat za članstvo u EU, vrijeme pridruživanja će zavisiti od napretka u pripremama za članstvo. Ugovor iz Mاستrihta je zaštitu životne sredine stavio kao jedan od ključnih prioriteta EU. Odgovornost prema životnoj sredini je glavni aspekt EU politika, inicijativa i zakonodavstva. Komisija Evropske unije u svom "Izvještaju o napretku u 2007.god." ističe da su pripreme BiH u oblasti životne sredine u ranoj fazi naglašavajući da je potrebno uložiti dodatne značajne napore. Dalje ovaj izvještaj ističe da je nedovoljan napredak ostvaren u oblasti obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti (Commission of the European Communities, 2007). Evropsko zakonodavstvo iz oblasti životne sredine je jedno od najtežih poglavlja u pregovorima za članstvo u EU s obzirom na to da se regulativa u ovoj oblasti značajno povećala poslednjih godina čineći ovu oblast jednom od najzahtjevnijih u EU.⁷ Sve zemlje koje su nedavno prošle kroz proces pridruživanja su zahtjevale dodatno vrijeme i sredstva kako bi ispunile zahtjeve iz ove oblasti. Iskustvo Hrvatske u pregovorima za pridruživanje EU pokazuje da životna sredina predstavlja jednu od najzahtjevnijih pravnih oblasti i vlada priznaje da će njihovi napori da dostignu prioritete u ovoj oblasti morati biti znatno pojačani.

EU i zemlje članice su ratifikovale Kjoto protokol 2002. god. usvajajući Odluku Vijeća (2002/358/EC) od 25. aprila 2002. god. koja se odnosi na Kjoto protokol Okvirne konvencije UN o promjeni klime i zajedničko ispunjavanje obaveza prema protokolu (Office for Official Publications of

⁷ See: European Parliament, Environmental Aspects of the Enlargement Negotiations of the Committee on the Environment, Public Health and Consumer Policy, European Parliament, Brussels, June 2000.

the European Communities, 2002). Usvajajući ovu Odluku, zemlje članice EU su se zajednički obavezale da će smanjiti emisije stakleničkih gasova i pokazale svoju jasnu spremnost da doprinesu globalnoj akciji protiv klimatskih promjena. Evropska komisija i zemlje članice EU su, dakle, zajednički odgovorne (dvojna odgovornost) po međunarodnom zakonodavstvu (članovi 4.6 i 24.2 Kjoto protokola) i po zakonu Evropske zajednice (član 10 EC povelje) (Massai, 2007). U skladu sa ovom dvojnomo odgovornošću, BiH je trenutno odgovorna za sprovođenje Kjoto protokola po međunarodnom zakonodavstvu i dijeliće odgovornost po zakonu Evropske zajednice kada postane punopravni član EU.

2.2 Bali putokaz

Prvi period Kjoto obaveza pokriva period od 5 godina, od 2008 - 2012.god. Međunarodni okvir za drugi period obaveza je u pregovorima među zemljama.

“Konferencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama na Baliju” je održana u decembru 2007. god. sa ciljem da se finaliziraju operativni detalji Adaptacionog fonda Kjoto protokola i da se postavi okvir za pregovore o jačanju UN režima klimatskih promjena nakon isteka prvog Kjoto perioda 2012. god.

Rezultat konferencije je usvajanje brojnih odluka i donošenje mnogih zaključaka, koji uključuju operativne detalje Fonda za adaptaciju, odluku o smanjenju emisija iz sektora šuma iz zemalja u razvoju, odluku o transferu tehnologije i jačanju kapaciteta, Kjoto fleksibilnim mehanizmima, negativnim uticajima klimatskih promjena, finansijskim i administrativnim detaljima, te mnogim metodološkim stvarima.

Glavni fokus na Baliju je bio na dugoročnoj saradnji i periodu poslije 2012. god. kada prvi period Kjoto obaveza ističe. Učesnici konferencije su probili predviđeno vrijeme pregovora u nastojanjima da se dogovore oko dvogodišnjeg procesa, takozvanog “Bali putokaza”, koji bi se završio do decembra 2009. god, a koji bi odredio smjernice u režimu borbe protiv klimatskih promjena nakon 2012. god. Konačno, usaglašavajući stavove oko ovih pitanja zemlje potpisnice su postavile smjernice i otvorile put seriji sastanaka u sledećih dvije godine sa ciljem da dogovore i zaključe sveobuhvatni okvir za period nakon 2012. god. u Kopenhagenu 2009. god. Kakvi god rezultati ovih pregovora da budu, već uspostavljene strukture i institucionalni okviri za Kjoto implementaciju i tržišta emisija ugljenikom će nastaviti da postoje.

2.3. Može li BiH priuštiti da bude neaktivna?

Zabrinjavajući je u trenutnoj administrativnoj strukturi u BiH nedostatak sistemskog, strateškog pristupa za međunarodnu saradnju (UNECE, 2004). Postoje ozbiljni nedostaci u administriranju preuzetih međunarodnih normi, kao i neizvršene brojne obaveze. Glavne prepreke za uspješno ispunjavanje međunarodnih obaveza, posebno onih koji se odnose na klimatske promjene, leže u slabim institucionalnim kapacitetima na svim nivoima administracije. Ovo dalje prouzrokuje nemogućnost da se procjeni značaj implementacije ovih sporazuma za zemlju, kao i da se utvrdi najefikasnije institucionalno uređenje za implementaciju. Sve dok uloge svih relevantnih aktera u ovim procesima (vladinih, nevladinih, javog i privatnog sektora) ne budu jasno identifikovane i definisane neće biti moguće ozbiljno razmišljati o implementaciji ovih međunarodnih sporazuma.

Da bi započela sprovođenje Kjoto protokola i stekla pravo da učestvuje u mehanizmu čistog razvoja, BiH mora da ispuni nekoliko uslova. Postoje tri osnovna uslova koje zemlje koje žele da razvijaju CDM projekte moraju da ispune:

- Dobrovoljno učešće;
- Uspostavljeno CDM Ovlašćeno nacionalno tijelo (DNA) za odobravanje i autorizaciju projekata, i
- Ratifikacija Kjoto protokola.

Sledeći korak, koji je ujedno i najveći izazov za BiH, jeste uspostavljanje Ovlašćenog nacionalnog tijela ili DNA. Jedna ovakva institucija treba da funkcioniše efikasno da bi se dobro pozicionirala na tržištu i bila sposobna da privuče potencijalne donatore i investitore da razvijaju i investiraju u CDM projekte u zemlji. Stoga je od najvećeg značaja za BiH da inicira uspostavljanje DNA i iskoristi prednosti učešća u Kjoto protokolu do 2012. god. kada prvi period Kjoto obaveza prestaje da važi i biće zamijenjen drugim međunarodnim sporazumom.

2.4. Pregled mehanizma čistog razvoja

Mehanizam čistog razvoja je jedan od tri mehanizma Kjoto protokola uvedena Marakeškim sporazumom iz 2001. godine. Definisana je članom 12 Kjoto protokola i dozvoljava zemljama iz Aneksa I da investiraju u projekte smanjenja stakleničkih gasova u ne-Aneks I zemljama.⁸ Ovi projekti i aktivnosti moraju takodje da doprinesu ciljevima održivog razvoja u zemlji u kojoj se sprovode, tj. u ne-Aneks I zemlji. Smanjenja emisija dobijena ovakvim projektima se zovu potvrđene smanjene emisije (CERs) i jedan CER odgovara ekvivalentu jedne tone ugljen-dioksida.

Mehanizam čistog razvoja nadgleda Izvršni odbor koji je sastavljen od deset članova, od čega po jedan član iz svakog od 5 UN regiona, jedan član predstavnik malih, ostrvskih zemalja u razvoju i po jedan član iz Aneks I i ne-Aneks I zemalja potpisnica Protokola. Izvršni odbor izdaje akreditacije nezavisnim tijelima, tzv. Operativnim tijelima, da ovjere predložene projekte mehanizma čistog razvoja i verifikuju njihova smanjenja emisija.

2.4.1. Projektni ciklus za mehanizam čistog razvoja

Prema sporazumu iz Marakeša, projektni ciklus CDM-a ima 5 glavnih faza: identifikovanje i formulisanje, odobrenje zemlje domaćina, ovjera i registracija, monitoring, i verifikacija i potvrda o smanjenju emisija. Identifikacija, formulacija i odobrenje zemlje domaćina su koraci koji prethode implementaciji projekta, dok su monitoring, verifikacija i potvrda o smanjenju emisija faze tokom sprovođenja projekta. Predlagač projekta treba da identifikuje projekat i pripremi neophodnu dokumentaciju, obezbijedi odobrenje zemlje domaćina, osigura ovjeru projekta od strane nezavisnog akreditovanog tijela i da registruje projekat kod CDM Izvršnog vijeća. Nakon registracije, predlagač projekta treba da prati izvođenje projekta i osigura verifikaciju smanjenja emisija. Nakon verifikacije smanjenja emisija, CDM Izvršno vijeće izdaje potvrdu o smanjenju emisija. Glavne faze u projektnom ciklusu CDM-a te uloge su sumirani u tabeli ispod:

⁸ UNFCCC lista Annex I zemalja obuhvata 41 zemlju, industrijalizovane i neke zemlje u tranziciji. Zemlje koje nisu na listi Annex I zemalja spadaju u takozvanu ne-Aneks I grupu zemalja. Prema Konvenciji, Annex I zemlje su se obavezale da smanje nivo svojih emisija na nivo iz 1990. god, dok ne-Aneks I zemlje nemaju obaveze smanjenja emisija, ali su pristale da razvijaju mjere i politike za smanjenje emisija i ublažavanja uticaja klimatskih promjena.

AKTIVNOST	ULOGA
Identifikacija projekta i razvoj dokumenta projektne ideje (PIN)	Predlagač projekta
Razvoj projektnog dokumenta (PDD)	Predlagač projekta
Razvoj nove metodologije / Odobranje metodologije*	Predlagač projekta / Izvršno vijeće
DNA odobrenje	Predlagač projekta / DNA
Ovjera	Operativno tijelo
Registracija	Izvršno vijeće
Monitoring	Predlagač projekta
Verifikacija	Operativno tijelo
Izdavanje potvrde o smanjenju emisija	Izvršno vijeće

* *Zahtijevano ukoliko ne postoji već odobrena metodologija*

(Izvor: UNDP, 2006)

Tabela 1:
Pregled projektnog ciklusa za CDM

Svaki projekat mehanizma čistog razvoja mora da iskoristi već odobrenu ili preda na odobrenje novu metodologiju za određivanje scenarija polazne tačke projekta i polaznih emisija i demonstraciju dodatnih smanjenja do kojih će projekat dovesti, zatim plan monitoringa za verifikaciju da su emisije zaista ostvarene.⁹ Postoji oko 60 metodologija odobrenih od strane Izvršnog vijeća i ukoliko se ni jedna od ovih metodologija ne može primjeniti na predloženi projekat, potrebno je razviti novu metodologiju. Proces odobravanja nove metodologije može da traje između jedne i dvije godine.

⁹ Polazna tačka emisija se odnosi na emisije stakleničkih gasova u odsustvu CDM projekta, dok dodatna smanjenja predstavljaju smanjenja ispod nivoa emisija koje bi se pojavile u odsustvu projekta

3. Opcije politika

Zemlje koje učestvuju u mehanizmu čistog razvoja moraju da uspostave nacionalno tijelo koje će da odobrava ove projekte. CDM pravila ne daju smjernice o tome kako DNA treba da bude uspostavljena niti koja institucija treba da preuzme ovu ulogu. Prilikom ocjene opcija struktura DNA koje bi se mogle primjeniti u BiH uzeta je u obzir politička i institucionalna izvodljivost uspostave ovakve institucije. Ova procjena je zasnovana na dva elementa koji uključuju političko okruženje za CDM kao i postojeću stručnost. Političko okruženje je kroz procjenu posmatrano kao politička spremnost i stabilnost, te institucionalna kompetentnost, dok su aspekti stručnosti uključivali nivo zainteresovanosti i razumijevanja, kao i nivo tehničke obučenosti o oblasti klimatskih promjena.

3.1 Predložene funkcije Ovlašćenog nacionalnog tijela

Jedina funkcija Ovlašćenog nacionalnog tijela koju Kjoto protokol eksplicitno navodi jeste izdavanje Pisma odobrenja (LoA) za predložene CDM projekte. (UNFCCC, 1998). Ovo pismo odobrenja treba da navodi da je učešće u CDM-u na dobrovoljnoj bazi i da projekat doprinosi održivom razvoju zemlje. U svakom slučaju, ovaj rad predlaže da Ovlašćeno nacionalno tijelo u BiH preuzme i druge funkcije zajedno sa izdavanjem Pisma odobrenja. S obzirom da BiH ulazi na tržište CDM-a u relativno kasnoj fazi njegovog postojanja, krajnje je poželjno da zemlja razvije strategiju promocije za bolje pozicioniranje na tržištu. Trenutno CDM tržište karakteriše velika

konkurentnost zemalja koje žele da razvijaju CDM projekte, te je dobro osmišljena i organizovana marketinška promocija neophodna da bi se uhvatio korak sa postojećim tempom ovog tržišta. Predložene su sledeće funkcije za BiH Ovlašćeno nacionalno tijelo:

- Razviti kriterijume održivog razvoja za BiH i izvršiti ocjenu predloženih CDM projekata u odnosu na ove kriterijume;
- Pregledati CDM projekte i obavijestiti predlagače projekata da urade procjenu uticaja na životnu sredinu ukoliko projekat podliježe procjeni prema nacionalnom zakonodavstvu;
- Osigurati široko učešće zainteresovanih strana;
- Izvršavati obaveznu komunikaciju sa sekretarijatom UNFCCC konvencije;
- Učiniti dostupnim informacije o primljenim CDM projektima, procedurama njihove revizije i ostalim informacijama za predlagače projekata, i
- Izvršavati redovnu komunikaciju i aktivnosti na jačanju kapaciteta na lokalnom nivou za promociju CDM projekata.

3.2. Predlog strukture Ovlašćenog nacionalnog tijela

Kao što je pomenuto ranije, CDM pravila ne propisuju specifičnu strukuru Ovlašćenog nacionalnog tijela. Postoje četiri moguća modela koja su do sada korištena u drugim zemljama:

- Model jednog ministarstva
- Medjuministarski model
- Model nezavisnog tijela
- Model novog vladinog tijela

Iskustva u drugim zemljama pokazuju da pravno i administrativno ustrojstvo u zemlji, struktura institucija te dostupno finansiranje i količina CDM projekata utiču na uspostavu i funkcionisanje Ovlašćenog nacionalnog tijela (World Bank, 2003). Ova četiri modela su detaljno analizirana uzimajući u obzir specifičan kontekst u BiH.

3.2.1. Model jednog ministarstva

Ovlašćeno nacionalno tijelo bi kroz model jednog ministarstva bilo locirano u okviru jednog ministarstva ili sektora u tom ministarstvu. Ovakva pojednostavljena struktura ima prednosti u vidu nižih administrativnih troškova, veće efikasnosti u reviziji projekata i smanjenih zahtjeva za koordinacijom sa drugim institucijama. U ovom slučaju, ministar bi potpisivao Pismo odobrenja, dok bi odjeljenje ili dio nekog odeljenja bilo nadležno za revizije projekata i svakodnevne administracijske poslove Ovlašćenog nacionalnog tijela. S obzirom da u BiH Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MoFTER) ima nadležnosti u oblasti zaštite životne sredine na nivou države, ovo ministarstvo je jedina institucija na državnom nivou unutar koje bi se Ovlašćeno nacionalno tijelo moglo smjestiti. Većina do sada uspostavljenih Ovlašćenih nacionalnih tijela su i locirana unutar ministarstava koja imaju nadležnost za životnu sredinu zbog njihove uključenosti u aktivnosti oko klimatskih promjena, održivog razvoja i procjene uticaja na životnu sredinu (UNDP, 2006). Postoje i slučajevi uspostavljanja Ovlašćenog nacionalnog tijela u okviru ministarstava zaduženih za energetiku, ali u trenutnoj BiH administrativnoj strukturi, odjeljenje u okviru Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa već ima nadležnosti u sektoru energetike na državnom nivou.

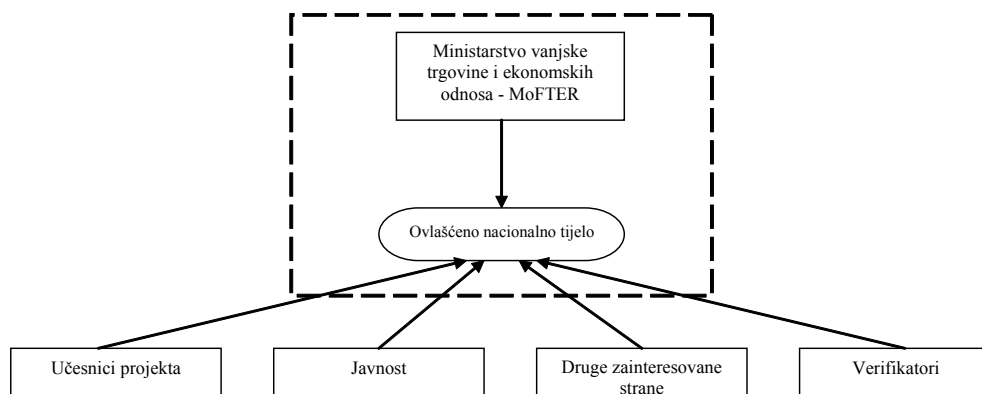
S obzirom da su CDM projekti uglavnom uvijek multisektorski, model Ovlašćenog nacionalnog tijela kao model jednog ministarstva zahtjeva različitu tehničku ekspertizu tokom procesa revizije projekta. Model bi trebao da iskoristi prednosti i ekspertizu dostupnu u drugim institucijama i da uspostavi medjuministarski komitet za reviziju projekata. Ovaj komitet bi trebao da koristi znanje i ekspertizu iz NVO, univerziteta i industrija. U svakom slučaju i bez obzira na uključenost drugih institucija u reviziji projekta, konačna odluka o odobrenju projekta bi bila u rukama Ministra MoFTER-a.

Za razliku od nekih drugih sektora, nadležnost državnog nivoa u oblasti životne sredine je ograničena. Ne postoji na državnom nivou trajno uspostavljen sekretarijat ili neko drugo tijelo koje bi podržalo rad MoFTER-a. U situacijama kad se na državnom nivou raspravlja o stvarima vezanim za životnu sredinu, predstavnici oba entiteta moraju da budu prisutni, što stvara prilične probleme u efikasnosti administracije BiH u oblasti životne sredine. Povremeni medjudentitetski sastanci nisu dovoljni da zamjene trajnu strukturu niti mogu biti dovoljno efikasni.

Struktura administracije BiH u oblasti zaštite životne sredine je sastavljena od tri nivoa - državnog i dva entitetska, što državnoj upravi daje specifičnu kompleksnost. Funkcionalnost karakterišu kašnjenja, propusti, preklapanja, nekonzistentno korišćenje standarda i povremeno čak i sukobi interesa uključujući kršenja pravnih odredbi.

Štaviše, dodatnu kompleksnost javne administracije odražava i činjenica da su nadležnosti u oblasti životne sredine u BiH podijeljene između nekoliko sektora. Dijelovi nadležnosti pripadaju sektorima prostornog i urbanističkog planiranja, dijelovi institucijama koje se bave vodama i dijelovi institucijama u sektorima šumarstva i energetike. U ovoj oblasti nema formalizovane koordinacije među različitim sektorima niti koordinacija postoji među opštinama ili kantonima. Na entitetskom nivou su uspostavljena dva komiteta sa mandatima u sektoru voda i životne sredine i komiteti se sastaju povremeno, ali vrlo često moraju da razmatraju mnogobrojne stvari što je prosto teško bez stalne institucionalizovane podrške u vidu sekretarijata ili drugog tijela. Iako je medjusektorska saradnja jedan od prioriteta EU, pravni okvir ovakve saradnje u BiH još uvijek ne postoji (EC Delegation to BiH, 2005).

Ukoliko bi CDM Ovlašćeno nacionalno tijelo bilo formirano kao model jednog ministarstva prednosti bi uključivale niske troškove uspostave i relativno lako uspostavljanje s obzirom da bi ova nova institucija koristila infrastrukture koje već postoje. Izazovi prilikom primjene ovog modela se odnose na činjenicu da model smješta moć donošenja odluka u okviru samo jedne institucije. Ovo bi moglo prouzrokovati velike probleme među institucijama i u svakom slučaju ne bi doprinijelo njihovoj boljoj saradnji i koordinaciji.

Slika 2:
Prikaz modela jednog ministarstva

3.2.2. Medjuministarski model

Ova opcija podrazumijeva uspostavljanje Ovlašćenog nacionalnog tijela u vidu medjuministarskog komiteta sa učešćem predstavnika različitih ministarstava i institucija. Moguće je, takodje, uključiti predstavnike NVO, univerziteta i industrijskog sektora. Ovaj komitet bi bio autorizovan da odobrava projekte i izdaje Pisma odobrenja. Prethodno bi svi članovi komiteta trebalo da se slože sa odlukom o odobravanju projekta. Jedna osoba bi predsjedavala komitetom i u većini slučajeva je to ministar za životnu sredinu ili fokal point za UNFCCC konvenciju.

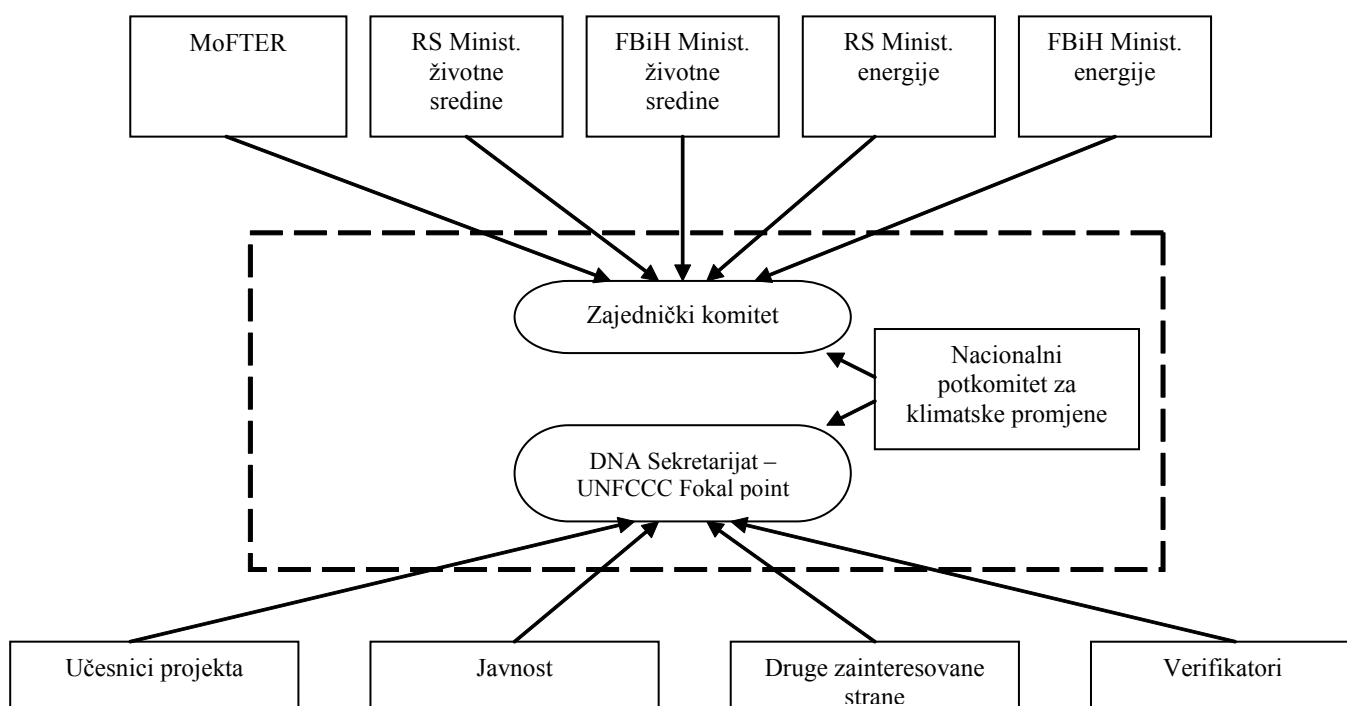
Prednost korišćenja ovog modela jeste u tome da model osigurava učešće većeg broja zainteresovanih strana u mehanizmu čistog razvoja (CDM). Iako korišćenje ovog modela zahtjeva dodatno vrijeme i napore, ono i osigurava integraciju CDM aktivnosti u šire kontekste i politike u zemlji kao što su održivi razvoj, energetska politika, razne socijalne politike, itd. Primjena ove strukture omogućava, takodje, da se dovede veći broj specijalista i stručnjaka iz specifičnih sektora. Potencijalni nedostaci ovog pristupa se odnose na povećane administrativne troškove, povećane zahtjeve za koordinacijom i eventualna kašnjenja u procesima revizije i odobravanja projekata. U nekim zemljama, rivalstvo između različitih ministarstava i institucija i razmimoilaženja su bila toliko zastupljena da su imala veliki negativni uticaj na vremenski rok odobrenja projekata, što je zauzvrat prouzrokovalo veće transakcione troškove i unijelo nesigurnost među investitore i predlagače projekata (UNDP, 2006). Ovaj problem je moguće prevazići jasno definisanim pravilima za donošenje odluka za sve članove komiteta i propisivanjem unaprijed definisanog vremenskog okvira unutar koga bi svi članovi morali dostaviti komentare na projektni prijedlog.

U kontekstu BiH političke i administrativne strukture, medjuministarski model bi bio sastavljen od tri posebne jedinice: zajedničkog komiteta, DNA sekretarijata i već postojećeg nacionalnog potkomiteta za klimatske promjene.

Zajednički komitet bi bio nadležan za sve aktivnosti Ovlašćenog nacionalnog tijela i bio bi sastavljan od predstavnika MoFTER-a na državnom nivou, dva entitetska ministarstva za životnu sredinu i dva entitetska ministarstva energetike, što je ukupno pet članova. Ovim zajedničkim komitetom bi predsjedavao UNFCCC fokalni point, što je funkcija koja je trenutno locirana u RS Ministarstvu koje ima nadležnost za zaštitu životne sredine. Zadatak zajedničkog komiteta je da pruža smjernice za funkcionisanje Ovlašćenog nacionalnog tijela i da verifikuje sve donesene odluke. Dalje, zajednički komitet bi služio i kao fokal point za UNFCCC, ovjeravao operativne procedure Ovlašćenog nacionalnog tijela i kriterijume i smjernice za evaluaciju projekata, primao zahtjeve za odobrenje projekata, ovjeravao mišljenja koja je izdao sekretarijat, te izdavao Pisma odobrenja i nadgledao CDM promotivne aktivnosti.

Sekretarijat Ovlašćenog nacionalnog tijela bi bio zadužen za sprovođenje operativnih aktivnosti koje uključuju tehničku analizu, pregled projektne dokumentacije, izrada nacrtu DNA mišljenja i odluka. Sekretarijat bi obavljao svoje dužnosti u bliskoj saradnji sa Potkomitetom za klimatske promjene i bio bi lociran u fokalnom ministarstvu za klimatske promjene (RS Ministarstvo prostornog uređenja, gradjevinarstva i ekologije). Sekretarijat bi pružao podršku Zajedničkom komitetu i obavljao dnevne poslove, kao i preliminarni pregled predloga projekata, tražio mišljenje i ispunjavao zahtjeve Potkomiteta za klimatske promjene, organizovao javne konsultacije, izradjivao nacрте pisma odobrenja, nadzirao sprovođenje projekta i obavaljao neophodne promotivne aktivnosti.

Nacionalni potkomitet za klimatske promjene bi imao ulogu savjetodavnog tijela koje bi po potrebi davalo mišljenje. Trenutnu strukturu Potkomiteta bi trebalo ažurirati i upotpuniti članovima i predstavnicima entitetskih ministarstava ekonomije, šumarstva, poljoprivrede i vodoprivrede, kao i predstavnicima ministarstva vanjskih poslova. Potkomitet bi pružao ekspertska mišljenja Zajedničkom komitetu i Sekretarijatu o specifičnim predlozima projekata i njihovoj evaluaciji. Potkomitet bi, dalje, ovjeravao početne emisije navedene u predlozima projekata.

Slika 3:
Prikaz medjuministarskog
modela

3.2.3. Model nezavisnog tijela

U okviru ove opcije, Ovlašćeno nacionalno tijelo bi bilo uspostavljeno izvan okvira postojećih vladinih struktura i funkcionisalo bi nezavisno od vlade uz predušlov da prethodno dobije punu autorizaciju kroz zakonodavstvo da može u korist vlade da potpisuje i izdaje pisma odobrenja projekata. U BiH trenutno ne postoji nezavisna institucija na državnom nivou koja bi mogla obavljati funkciju Ovlašćenog nacionalnog tijela. Ukoliko bi postojala, Agencija za životnu sredinu bi mogla da preuzme ovu ulogu, međutim zbog nedostatka političke volje agencija još uvijek nije formirana. Takođe, ne postoji ni pravni osnov za uspostavljanje Ovlašćenog nacionalnog tijela kroz direktno imenovanje nezavisne institucije, tj. institucije koja nije u vladinim strukturama. Jedini način da se ovo uradi bi bilo kroz proces javnih nabavki. U tom slučaju, vlada bi otvorila tender za nabavku usluga. Prema zakonu o javim nabavkama, konsultantske usluge i kompleksne tenderske procedure zahtjevaju specifičnu i vremenski dugu proceduru.

EU izvještaj o napretku BiH za 2007. god navodi da je progres u BiH u oblasti javnih nabavki skroman i ističe da postoji velika potreba da se poboljšaju kapaciteti za efikasnije upravljanje ovim procesima. Svi nivoi državne uprave funkcionišu u teškim uslovima i još uvijek se u velikoj

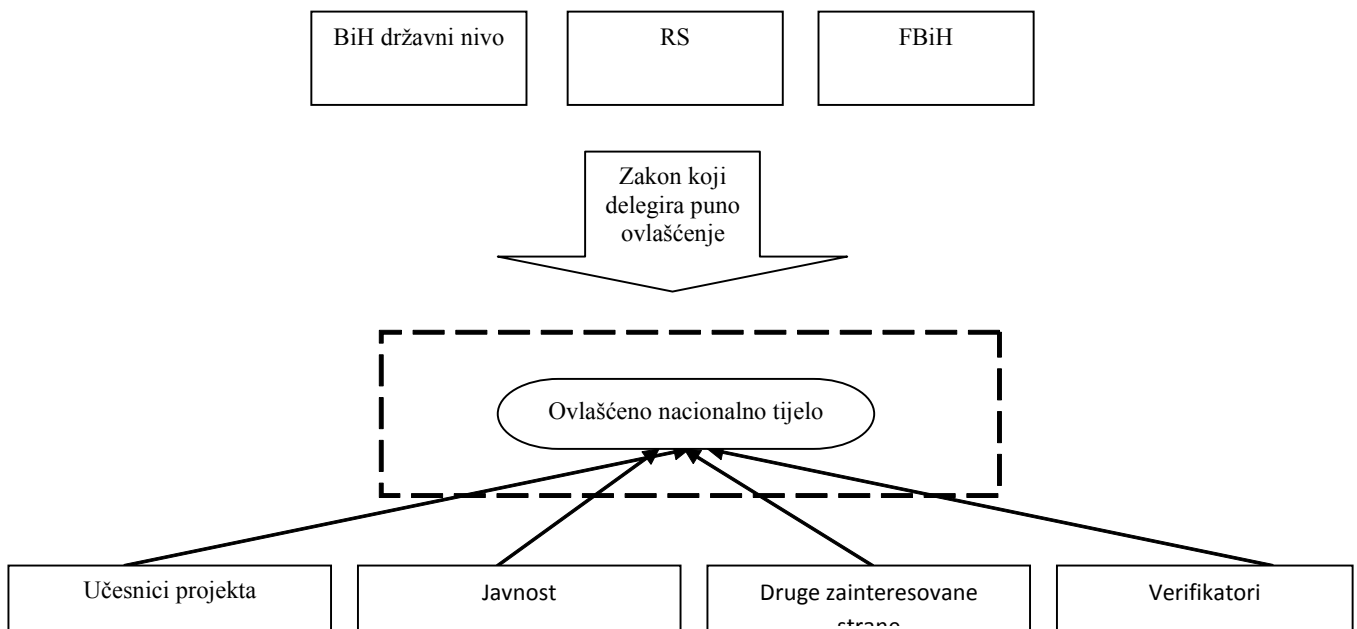
mjeri oslanjaju na pomoć CARDS projekta (SIGMA, 2007). Sve ovo utiče na transparentnost i vremenske okvire procesa javnih nabavki u BiH.

Premda Zakon sadrži provizije o obaveznom preferencijalnom tretmanu domaćih učesnika, on ne eliminiše u potpunosti potencijalne inostrane učesnike. Sa značajno nižim cijenama i jakim ekspertizom u ovoj oblasti inostrani učesnik bi mogao pobijediti na ovakvom tenderu.

Drugi potencijalni problem povezan sa ovim modelom je održivost funkcionisanja Ovlašćenog nacionalnog tijela u finansijskom smislu. U okviru ove opcije Ovlašćeno nacionalno tijelo bi moralo da se finansira iz CDM taksi, što bi dodatno finansijski opteretilo investitore ili sektore u kojima se CDM projekti izvode. DNA kao model nezavisne institucije bi imao probleme sa finansijskom nezavisnosti ukoliko bi se desilo da se sredstva od CDM taksi ili drugih donatora iscrpe. Isto tako, pitanje je da li bi ovakav model DNA bio zaštićen od promjena vlasti i situacija u kojima vlada ne želi da delegira puno ovlašćenje i nezavisnost jednom ovakvom tijelu.

Koristi od uspostavljanja Ovlašćenog nacionalnog tijela po ovom modelu kratkoročno mogu da budu privlačne, međutim dugoročno pored problema izvora finansiranja i nezavisnosti od promjena vlade postoje i mnogi drugi problemi. Neki od njih se odnose na željeno učešće drugih vladinih institucija i drugih zainteresovanih strana. Neki, još ozbiljniji se odnose na činjenicu da ukoliko je funkcija Ovlašćenog nacionalnog tijela izmještena iz vladinih struktura, teško da će doći do jačanja kapaciteta u zvaničnim institucijama, pa čak i u čitavoj zemlji ukoliko bi se desilo da inostrano tijelo dobije funkciju Ovlašćenog nacionalnog tijela.

Slika 4:
Prikaz modela nezavisnog tijela

3.2.4. Model novog vladinog tijela

U okviru ove opcije, nova institucija bi bila osnovana kao Ovlašćeno nacionalno tijelo i to bi moralo da bude zasnovano na pravnom osnovu. U ovom momentu, u BiH zakonodavstvu takav pravni osnov ne postoji. Formalna institucionalizacija Ovlašćenog nacionalnog tijela bi bila

moguća kroz novi zakon o životnoj sredini na državnom nivou ili kroz zakon o ovlašćenom nacionalnom tijelu. Član 47 Zakona o upravi BiH predviđa da "upravna tijela treba da budu uspostavljena zakonom koji će usvojiti BiH Parlament na predlog Vijeća ministara". S obzirom na to da Ustav BiH nema eksplicitnih provizija koje se odnose na zaštitu životne sredine, direktan ustavni osnov za usvajanje novog zakona ne postoji. Sa druge strane, entitetski ustavi ne sadrže provizije koje omogućavaju delegaciju entitetskih nadležnosti na državni nivo, ali ne sadrže ni provizije koje bi to spriječile. U nekim oblastima entiteti su već delegirali neke od svojih nadležnosti na državni nivo donoseći odluke na nivou entitetskih vlada, ali to se nije desilo u oblasti zaštite životne sredine. Uz to, oba entiteta su već izradili i usvojili svoje zakone o zaštiti životne sredine i postigli dogovor o formiranju medjuentitetskog tijela sa mandatom u oblasti životne sredine, što sve zajedno pokazuje da ne postoji spremnost da se dalje delegiraju nadležnosti na državni nivo (EC Delegation to BiH, 2005).

Vijeće ministara BiH je 2002. god usvojilo odluku i naložilo Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa da izradi Zakon o zaštiti životne sredine na državnom nivou. Pripremljen je nacrt ovog zakona koji bi državni Parlament trebalo da usvoji. Neke odredbe ovog nacrta zakona se odnose na uspostavljanje nove institucije, odnosno Agencije za životnu sredinu na državnom nivou. Prije usvajanja ovog zakona bilo bi potrebno izvršiti korekcije i uključiti u zakonske odredbe uspostavljanje Ovlašćenog nacionalnog tijela. Uspostavljanje nove institucije bi također zahtjevalo izmjene i dopune postojećeg Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave BiH.

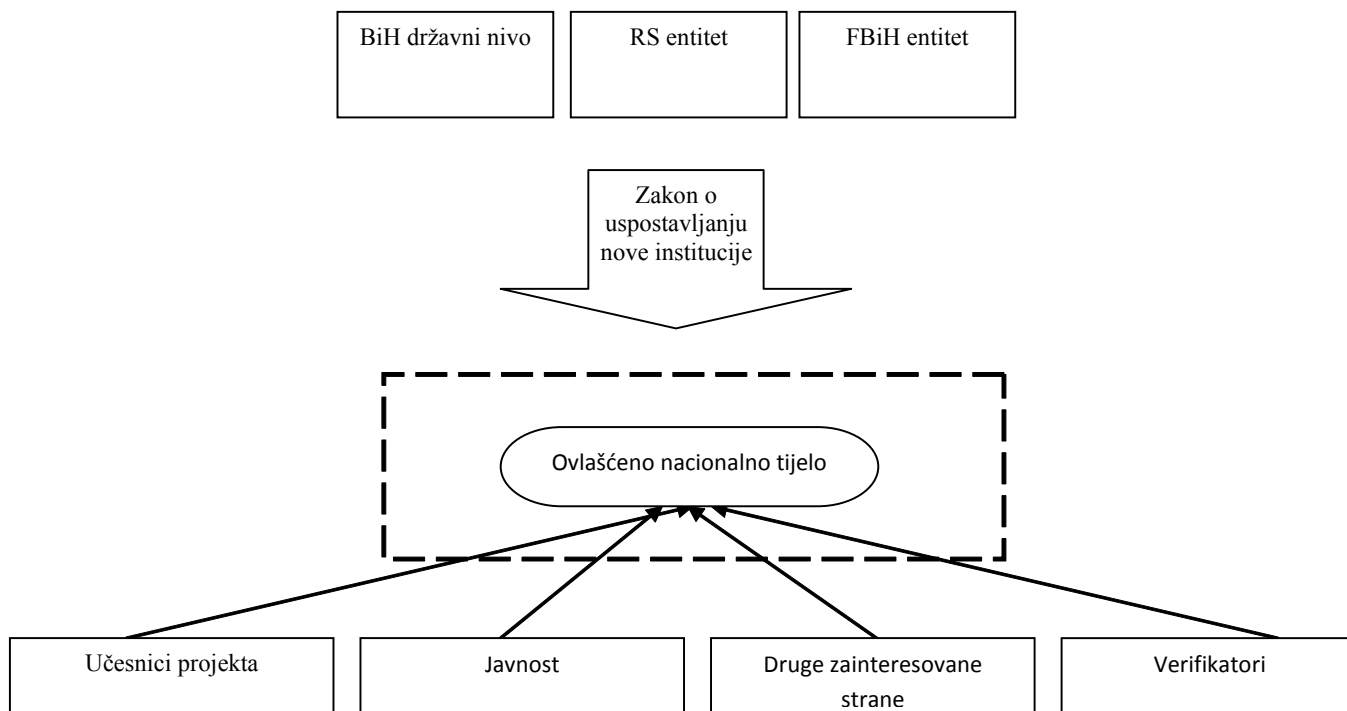
Poseban izazov prilikom uspostavljanja nove institucije jeste obezbjeđivanje neophodnih resursa za uspostavljanje i funkcionisanje. Obično početna faza zahtjeva najviše sredstava i resursi potrebni za funkcionisanje Ovlašćenog nacionalnog tijela na početku uključuju osoblje (i stručno i osoblje za podršku/administrativno osoblje), kancelarije i opremu, budžetska sredstva za funkcionisanje i za nabavku opreme, kao i sredstva za promociju CDM aktivnosti.

Stručno osoblje bi u prvoj fazi funkcionisanja DNA moglo da bude angažovano povremeno i po potrebi ili čak "pozajmljeno" iz drugih institucija (NVO, univerziteti, istraživačke institucije, druge javne ustanove), ali model novog vladinog tijela zahtjeva određen broj stalno zaposlenog osoblja, što predstavlja dodatno finansijsko opterećenje državnom budžetu.

Jedna od ključnih funkcija DNA modela nove vladine institucije bi bilo uspostavljanje i održavanje veza sa drugim institucijama iz sektora relevantnih za mehanizam čistog razvoja, kao i veza sa privatnim sektorom.

Brojne studije struktura vlasti i javnog sektora u BiH slažu se da trenutno BiH ima problem sa previše složenom strukturom vlasti. Studija BiH struktura vlasti (2007) ističe da mnoge nivoe vladinih institucija opslužuje hiljade državnih službenika koji funkcionišu neefikasno i izolovano jedni od drugih. Slično ovom, institucije u oblasti životne sredine pate od ograničenih finansijskih sredstava, što za rezultat ima nedovoljne kapacitete za efikasno sprovođenje zaštite životne sredine (EC Delegation to BiH, 2005). Takođe, postoji i stalan pritisak i preporuka na BiH da smanji veličinu i broj vladinih institucija.

Zbog ovih ili sličnih razloga model novog vladinog tijela nije korišten u zemljama istočne Evrope (UNDP, 2006).

Slika 5:
Prikaz modela novog vladinog tijela

4. Zaključci i preporuke

Na tržištima emisijama ugljenikom se trenutno mnoge zemlje nadmeću za CDM projekte i s obzirom da BiH ulazi na ovo tržište u njegovoj drugoj fazi, od velike je važnosti da se to uradi strateški. U poredjenju sa drugim zemljama koje su ratifikovale Kjoto protokol kao ne-Aneks I zemlje, BiH ima povoljan geografski položaj i relativno dobre početne resurse (kvalifikovanu radnu snagu, funkcionalne institucionalne strukture), što zajedno daje BiH određenu prednost u odnosu na druge zemlje. Ali, kao kasni učesnik na tržištu BiH mora brzo da se stigne one zemlje poput Brazila, Indije i Kine koje su na tržištu zastupljene od njegovog stvaranja i da omogući investitorima brz razvoj i evaluaciju projekata.

Organizacione strukture Ovlašćenog nacionalnog tijela koje su druge zemlje usvojile i koje su analizirane i okviru ovog rada uključuju:

- DNA kao model jednog ministarstva - obično korišćen model kada u zemlji postoji jasan mandat oko nadležnosti u ovoj oblasti i ukoliko ne postoje preklapanja nadležnosti sa drugim institucijama
- DNA kao medjuministarski model - najčešće korišćen model zbog toga što obezbjedjuje medjusektorsku koordinaciju i ne zahtjeva velike resurse za uspostavljanje i funkcionisanje
- DNA kao model nezavisnog tijela - model korišćen kao privremeno rješenje u slučaju kad ne postoji politička spremnost i podrška CDM-u
- DNA kao model novog vladinog tijela - primjenjivan u slušajevima kada postoji jaka podrška vladajućih struktura za učešće u CDM-u

Naredna tabela prikazuje organizacione strukture DNA usvojene od strane drugih zemalja:

Usvojeni model	Zemlja
Model jednog ministarstva	Albanija (Ministarstvo za životnu sredinu) Bugarska (Ministarstvo za životnu sredinu) Kambodža (Ministarstvo za životnu sredinu) Gruzija (Ministarstvo za životnu sredinu) Litvanija (Ministarstvo za životnu sredinu) Makedonija (Ministarstvo za životnu sredinu) Moldavija (Ministarstvo za životnu sredinu) Rumunija (Ministarstvo za životnu sredinu) Slovenija (Ministarstvo za životnu sredinu) Ukrajina (Ministarstvo za životnu sredinu) Uzbekistan (Ministarstvo za životnu sredinu) Vijetnam (Ministarstvo za životnu sredinu)
Medjuministarski model	Bangladeš (predsjedava: Ministarstvo za životnu sredinu) Brazil (predsjedava: Ministarstvo nauke i tehnologije) Indija (predsjedava Ministarstvo za životnu sredinu) Indonezija (predsjedava Ministarstvo za životnu sredinu) Peru (predsjedava Ministarstvo za životnu sredinu) Srbija (predsjedava Ministarstvo za životnu sredinu, u toku formalizovanje) Tajland (predsjedava Ministarstvo za životnu sredinu)
Nezavisno tijelo	Kina Egipat Holandija
Novo vladino tijelo	Filipini

Tabela 6:
Organizacione strukture DNA u zemljama (prema podacima UNFCCC-a):

Naredna tabela je pregledni sažetak sva četiri modela Ovlašćenog nacionalnog tijela koja su analizirana i opisana u poglavlju Opcija politika:

Slika 7:
Skraćeni pregled DNA modela:

Opcije politika	Političko okruženje	Pravni osnov	Stručno znanje	Učešće zainteresovanih strana	Zahtjevana sredstva
1. Model jednog ministarstva	- koncentrisana moć odlučivanja može stvoriti probleme - komplikovano uspostavljanje	- ograničen mandat ministarstva na državnom nivou - preklapanje nadležnosti sa drugim institucijama	- oslanjanje na druge institucije (NVO, univerziteti, industrijski sektor)	- smanjeni zahtjevi za koordinacijom	- mali administrativni troškovi i laka implementacija
2. Medjuministarski model	- povoljno političko okruženje	- lako sprovođenje	- olakšan pristup stručnom znanju iz drugih sektora	- obezbjeđuje široko učešće - povećani zahtjevi za koordinacijom	- visoki početni troškovi
3. Model nezavisnog tijela	- potrebna vladina delegacija pune nadležnosti - neotpornost na promjene vlade	- komplikovane i duge procedure javnih nabavki	- oslanjanje na druge institucije (NVO, univerziteti, industrijski sektor)	- povećani zahtjevi za koordinacijom	- finansijska nesigurnost - dodatni troškovi za investitore
4. Model novog vladinog tijela	- otpor entiteta da delegeraju nadležnosti državi - ograničeni admin. kapaciteti	- ne postoji - zahtjeva izmjene mnogih zakona	- zahtjeva stalno stručno osoblje	- povećani zahtjevi za koordinacijom	- potrebna značajna sredstva

Nakon analize prednosti i slabosti sva četiri opisana modela, kao najprikladniji za uspostavljanje u BiH se nameće medjuministarski model. Prednosti ovog modela u odnosu na druge su relativno jednostavne procedure za uspostavljanje i to što ovaj model u poredjenju sa drugima pruža punu medjusektorsku koordinaciju bez pristrasnosti i nadmetanja sa drugim institucijama.

Iako postoje slabosti vezane za primjenu ovog modela, kao što su odloženo donošenje odluka, mnogo je više prednosti, a pomenuta slabost može biti prevaziđena postavljanjem preciznih rokova za procedure odobravanja projekata.

Takodje relevantan podatak za određivanje modela uspostavljanja DNA jeste trenutna raspodjela nadležnosti vezanih za klimatske promjene. U skladu da ovim, RS Ministarstvo za prostorno uređenje, gradjevinarstvo i ekologiju je BiH fokalno ministarstvo za klimatske promjene i kao takvo najprikladnije da predsjedava Ovlašćenim nacionalnim tijelom i pruža sekretarijatsku podršku. Ove funkcije bi u tom slučaju bile uskladjene sa drugim funkcijama koje ovo ministarstvo obavlja po pitanjima klimatskih promjena za čitavu zemlju. S obzirom na to da je CDM mehanizam osmišljen tako da doprinosi održivom razvoju kroz strana ulaganja, apsolutno je neophodno da i druga ministarstva i institucije budu uključena u proces donošenja odluka. Ovlašćeno nacionalno tijelo kao medjuministarski model može da obezbjedi učešće u odlučivanju svim relevantnim državnim i entitetskim akterima istovremeno integrišući postojeće infrastrukture i stručnost po pitanju klimatskih promjena u svoje funkcionisanje. Iskustva drugih zemalja pokazuju da jedino efikasna institucija koja odobrava CDM projekte može privući investicije, a u ovom trenutku ovaj model je jedini koji može lako biti primijenjen i koji može da ostvari političku podršku u zemlji. U budućnosti, kako se institucije za zaštitu životne sredine budu razvijale u BiH, struktura i organizacija Ovlašćenog nacionalnog tijela može biti izmijenjena u skladu sa ovim promjenama.

Literatura

EC Delegation to Bosnia and Herzegovina. (2005). Functional Review of the Environment Sector in Bosnia and Herzegovina, Final Report. Sarajevo: Office of the Coordinator of Public Administration Reform.

Commission of the European Communities. (2007). Bosnia and Herzegovina 2007 Progress Report. Brussels: Commission Staff Working Document.

Federation of Bosnia and Herzegovina, Republika Srpska. (2003). National Environmental Action Plan BiH. Bosnia and Herzegovina.

Foreign Policy Initiative BH (VPI BH). (2007). Study on Governance Structures in Bosnia and Herzegovina. Sarajevo: VPI BH.

Massai, L. (2007). European Climate Policy Dossier. The Hague: T.M.C. Asser Institute.

Support for Improvement in Governance and Management – SIGMA. (2007). Bosnia and Herzegovina: Public Procurement System Assessment. OECD and EU Joint Initiative.

United Nations Development Programme. (2006). The Clean Development Mechanism – an Assessment of Progress. New York: UNDP, Environment and Energy Group.

United Nations Development Programme. (2006). How to guide: National Institutional Frameworks for the Kyoto Protocol Flexible Mechanisms in Eastern Europe and the CIS. New York: UNDP, Environment and Energy Group.

UN Economic Commission for Europe. (2004). Environmental Performance Reviews, Bosnia and Herzegovina. New York and Geneva: United Nations.

United Nations Framework Convention on Climate Change. (1998). Retrieved October 30, 2007, from <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>.

World Bank. (2003). The Establishment of Designated National Authorities under the Clean Development Mechanism of the Kyoto Protocol – Background Note. Washington DC: The World Bank.

Milena Kozomara

ima zvanje Magistra međunarodne politike za životnu sredinu sa Instituta za međunarodne odnose u Montereju, Sjedinjene Američke Države. Tokom proteklih godina radila je na brojnim projektima iz oblasti zaštite životne sredine u BiH i Srbiji koje su finansirale i implementirale međunarodne organizacije, iz oblasti uskladjivanja sa EU standardima, zaštite biodiverziteta i klimatskih promjena.

Od 2005. god, Milena Kozomara radi za UNDP na projektima za energiju i životnu sredinu.

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Fond otvoreno društvo BiH pokrenuo je Program podrške istraživanjima u oblasti javnih politika početkom 2004. godine. Osnovni cilj programa je unaprijeđenje istraživanja i analize javnih politika kako bi se potaknuo argumentovani dijalog i razvio takav način donošenja odluka u oblasti javnih politika koji će počivati na relevantnim informacijama i realnim opcijama.

Program obuhvata edukaciju iz oblasti istraživanja javnih politika, stipendije za istraživanje i mentorstvo u toku istraživanja. Do sada je, u okviru ovog programa, stipendirano 38 istraživača.

Sva istraživanja su dostupna na www.soros.org.ba.